

בס"ד. שיחת ש"פ משפטים, פרשת שקלים,
מבה"ח וער"ח אדר, ה'תשי"ג.

בלתי מוגה

א. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר את המאמר ד"ה כי תשא.

* * *

ב. על הפסוק "אם כסף תלוה" שבפרשת השבוע¹, איתא במכילתא² "כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ מזה .. חובה ולא רשות, אתה אומר חובה, או אינו אלא רשות, כשהוא אומר העבט תעביטנו³, חובה ולא רשות".

וההסברה בזה⁴ — שכיון שהתורה צריכה ליתן רשות למלוה ליטול משכון מהלוה, הרי זה הוכחה שההלואה היא חובה:

אם תמצי לומר שההלואה היא רשות, והיינו, שיש לו ברירה שלא להלוות כל עיקר, הרי כשנותן הלואה מרצונו, יכול ליתנה באיזה אופן שירצה — על משכון דוקא, ולמה צריכה התורה ליתן רשות למלוה ליטול משכון מהלוה?

ומזה מוכח שזהו "חובה ולא רשות", היינו, שהמלוה חייב ליתן ההלואה, והחידוש הוא — שאעפ"כ נתנה לו התורה רשות ליטול משכון מהלוה⁵, והיינו, שעם היות המשכון בבעלותו של הלוה, יש למלוה רשות למנוע ממנו את ההשתמשות בו.

ג. ועוד דיוק במ"ש "העבט תעביטנו" — שגם כאשר יש ללוה כלים (ליתנם בתור משכון), אין המלוה יכול לטעון שהלוה ימכור את כליו, אלא חייב ליתן לו הלואה.

— ולהעיר, שכל עיקר מצות הלואה הוא באופן שיש ללוה ברירה אחרת, כי, במצב שאין ללוה שום ברירה, הרי החיוב ליתן לו הוא מצד "וחי אחיך עמך"⁶ (ולא אמרו "חייך קודמין" אלא כשביד אחד קיתון של

נגלה (המור"ל).

(1) כב, כד.

(5) ראה אנציק' תלמודית ערך הלואה ע'

(2) עה"פ.

רטרוז, ובהנסמן שם.

(3) פ' ראה טו, ח.

(6) בהר כה, לו.

(4) ברשימת ההנחה חסר הביאור ע"פ

מים וכו', שהוא דבר השוה לשניהם בשוה כו' (8). והחידוש שבמצוה "אם כסף תלוה" הוא, שגם כאשר יש ללוה ברירה אחרת, מצוה להלותו.

ומטעם זה צריכה התורה לומר "ואל ירע לבכך בתתך לו" — כיון שיש אפשרות שירע לבכו מנתינת ההלוואה, בחשבו, שמאחר שיש ללוה כלים, יכול למכרם, וא"כ, למה לו ליתן לו הלוואה, ולכן צריך להזהיר ש"אל ירע לבכך גו'".

וטעם הדבר — כהמשך הכתוב — "כי בגלל הדבר הזה וגו'", כפי שדרשו חז"ל¹⁰ ש"בגלל" הוא לשון "גלגל", "גלגל הוא שחוזר בעולם", אם לא תתן לו אני מהפך את הגלגל כו'.

ועוד זאת, ש"גלגל" ("בגלל") הוא גם מלשון גלגול, היינו, שיתכן שבגלגול הקודם היית אתה הלוה וחברך (שבא עתה ללות ממך) הי' המלוה, ולכן עליך להלוות לו כו' (לפרוע מה שהלוה לך)¹¹.

וזהו גם מ"ש "אם כסף תלוה גו' את העני עמך", שהעני הוא "עמך" (כמותך) — כיון שבגלגול הקודם היית אתה העני הלוה.

ד. והנה, כיון שהקב"ה צוה לבני"י מצות הלוואה, מקיים גם הוא מצוה זו — כדרשת חז"ל¹² על הפסוק¹³ "מגיד דבריו ליעקב גו'", "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" — שנותן לישראל כחות שיוכלו לקיים תומ"צ, והיינו, שנתנית הכחות נקראת הלוואה, ותשולם ההלוואה הוא ע"י כללות העבודה¹⁴.

וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר דיו"ד שבט דהשנה הקודמת (ליו"ד שבט תש"י)¹⁵, "שבכדי שיהי' בכח האדם לנהל עסקו (עסק הרוחני) ולהרויח (שזהו"ע העלי' שנעשית ע"י העבודה בירידת הנשמה למטה), נותנים לו מלמעלה כחות על זה, והוא בהיתר עיסקא .. (ש)גם להמלוה מגיע תועלת שהוא הגדלת והוספת האור בעולמות שלמעלה וכו'"¹⁶.

14) ראה גם מכתב כ"ז שבט שנה זו
אג"ק ח"ז ס"ע קטה ואילך).

15) ד"ה טעמה כי טוב סחרה תש"ט פ"א
(סה"מ תש"ט ע' 28).

16) בזכרון אחדים — שנזכר גם הענין
דעבודה צורך גבוה (ראה ד"ה לא תהי'
משכלה דש"פ משפטים אשתקד (תומ"ח ח"ד
ע' 324 ואילך. וש"נ)), וכנראה מקומו כאן
(המו"ל).

7) ב"מ סב, א.

8) תניא אגה"ק ס"ט"ז.

9) פ' ראה טו, יו"ד.

10) ראה בחיי עה"פ — ע"פ שבת קנא,

ב. ועוד.

11) ראה פרדס דוד עה"ת פ' ראה שם.

12) שמו"ר פרשתנו פ"ל, ט.

13) תהלים קמו, יט.

ומזה מובן שכדי שהקב"ה יתן הלוואה לבנ"י, צריכים בנ"י לקיים מצות הלוואה, היינו, לעסוק הן בהלוואה לעני, ליתן לו "די מחסורו אשר יחסר לו"³, "אפילו סוס לרכוב עליו כו'" (אם הי' רגיל בכך)¹⁷, והן בגמילות חסדים שהיא בין לעניים ובין לעשירים¹⁸, כיון שגם העשיר זקוק למי שלמטה ממנו,

— וע"ד שיש מעלה ברגל על הראש¹⁹, שלכן נאמר במשה רבינו "שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו"²⁰, שהגילוי דאנכי בקרבו של משה נעשה ע"י "רגלי העם" דוקא²¹, וכמארז"ל²² "כלום נתתי לך גדולה אלא כשביל ישראל". ועד"ז בנוגע לאתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא²³, שכל הגדולה של רבותינו נשיאינו היא כשביל בנ"י המקושרים אליהם —

וכאשר יהודי עוסק בהלוואה — אזי מלוה הקב"ה לו, ובמילא, גם אם נמצא במעמד ומצב ירוד עד ש"החרש הי' לבם"²⁴, אין לו ליפול ברוחו, כי בודאי נותן לו הקב"ה את הכחות הדרושים להתגבר ולעבוד עבודתו כו'.

ה. וענין זה מצינו גם בנוגע ל"מחצית השקל" — ש"כל מי שלא יתן ממשכנן אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו"²⁵.
ובהקדמה:

הסיבה לכך שיש "מי שלא יתן" מחצית השקל (שלכן יש צורך למשכן אותו) היא — להיותו "עני"; עני בגשמיות כפשוטו, או עני ברוחניות, "אין עני אלא בדעת"²⁶, שאינו מביין את גודל החשיבות והצורך שבנתינת מחצית השקל.

— לדעתו, נתינת מחצית השקל היא עשיית טובה לה"כביכול"... בה בשעה שהאמת היא שזוהי עשיית טובה לעצמו, ובזה גופא — לא רק טובה לנפש האלקית, אלא גם טובה להגוף, היינו, שזוהי טובתו גם בגשמיות.

17) כתובות סז ב. ספרי ופרש"י עה"פ.
18) סוכה מט, ב.
19) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.
20) בהעלותך יא, כא.
21) ראה ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז פ"ה
22) ברכות לב, א.
23) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
24) ראה שבת קמו, ב.
25) רמב"ם הלי' שקלים פ"א ה"ט — משקלים פ"א מ"ג.
26) כתובות סח, סע"א. נדרים מא, רע"א.

וההסברה בזה — כמדובר לעיל (בהמאמר²⁷) שע"י התפלה שפועלת מילוי החסרון למעלה, נעשה בדרך ממילא מילוי החסרון למטה, גם בגשמיות.

ויש להוסיף, שענין זה הוא גם כאשר החסרון הוא (לא רק בהמשכה למטה, אלא) גם בשרש למעלה, שאז צריכים להמשיך ממקום נעלה יותר שלמעלה מסדר השתלשלות [ע"ד שמצינו²⁸ לגבי רבי אלעזר בן פדת שאמר לו הקב"ה "אלעזר בני ניחא לך דאפכי" לעלמא מרישא כו"ן] — הנה ע"י התפלה, ובפרט תפלה בציבור (וכפי שסיפר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע²⁹ אודות הפירוש ש"ציבור" קאי על עשר כחות הנפש), אזי מתמלאים הבקשות גם בנוגע למילוי החסרון למטה בגשמיות, כפי שמצינו³⁰ ברבי ש"אחתינהו לר' חייא ובניו (שתפלתן נשמעת), אמר משיב הרוח ונשבה זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא".

[אלא, ש"בזמן הגלות אחר החורבן" נעשה בלבול בסדר ההמשכה כו', ועל זה אמרו רז"ל³¹ "אין בידינו לא משלות הרשעים וכו'", כמבואר באגרת התשובה³². אבל מצד סדר ההמשכה, הנה ע"י מילוי החסרון למעלה נעשה בדרך ממילא גם מילוי החסרון למטה, כנ"ל].

אמנם, להיותו "עני בדעת", כאמור, אינו מבין כל זה, ובמילא, אינו רוצה ליתן מחצית השקל, או שהוא עני בגשמיות כפשוטו, ובמילא, אינו יכול ליתן.

והעצה לזה — ש"ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו", דכיון שירצה לפדות את עבוטו, אזי ילוה ממון ליתן מחצית השקל, ויטול את עבוטו. וכיון שלוה ממון בשביל דבר מצוה (ליתן מחצית השקל) — יעזור לו השי"ת שיוכל לפרוע את ההלוואה, כמארז"ל³³ שבכגון-דא אומר הקב"ה "לוו עלי ואני פורע".

ומזה מובן הענין ד"ממשכנין אותו" ביחס לנתינת מחצית השקל בעבודה הרוחנית, שהו"ע בירור עשר הכחות (עשר גרה) דנה"ב (כמדובר לעיל בהמאמר³⁴) — שנותנים לו את הכחות הדרושים לעבודה דבירור נה"ב, שיוכל למלא ולהשלים את כוונת ירידת הנשמה בגוף.

(31) אבות פ"ד מט"ו.

(32) פ"ו (צו, ב).

(33) ביצה טו, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"ג.

(34) פ"ז (לעיל ע' 350 ואילך).

(27) פ"ד (לעיל ע' 345 ואילך).

(28) תענית כה, א.

(29) ראה "התמים" ח"ב ע' מה ואילך.

לקו"ש ח"ב ע' 477 ואילך.

(30) ב"מ פה, ב (ובפרש"י).

ו. ועוד ענין בזה — שממשכנין אותו אפילו בערב שבת³⁵.

וביאור הענין בעבודת האדם:

כאשר נמצאים בערב שבת, בסמיכות לה"שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ³⁶, אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה³⁷, היינו, שלא יהי' בהם ענין הבחירה, כיון ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"³⁸ — הרי לא נשאר זמן בשביל לנצל את הכחות.

ואעפ"כ ממשכנין אותו — כי, עבודת התשובה היא בשעתא חדא וברגע חדא³⁹, ועל ידה ממלא החסרון למעלה,

ובמילא נמשך גם מילוי החסרון למטה, שנמשכת הברכה בבני חיי ומזוני ריחי.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שנוסף לכך שיום הש"ק זה הוא שבת מברכים החודש, כמו כל שבת מברכים החודש, הרי זה שבת מברכים חודש אדר, ולכן, צריכה להיות איזה הוספה — במשקה, ניגון שמח, או ריקוד].

* * *

ז. בשבת מברכים זה ישנה מעלה נוספת — שהוא גם ערב ר"ח, "מחר חודש", שאין הפסק בין שבת לר"ח (דלא כבשאר שבת מברכים, שיש הפסק דימי החול בין שבת לר"ח), ובמילא, ישנם בו ב' המעלות: המעלה דשבת, וגם המעלה דר"ח.

ובהקדמה — שנוסף לכך שמצינו ביחזקאל⁴⁰ שר"ח אינו נקרא יום המעשה, מצינו גם שמעלתו דומה למעלת שבת (ויו"ט), כמ"ש⁴¹ "מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת" [ומ"ש כאן "שבת" — קאי על יו"ט, שהרי מכאן למדו ש"חייב אדם להקביל פני רבו ברגל"⁴²], ומזה שהכתוב משוה ר"ח לשבת, מוכח, שר"ח הוא במדרגת שבת (יו"ט).

וכאמור, בשבת מחר חודש (ששייך כבר לר"ח) ניתוסף בשבת גם המעלה דר"ח.

38 זכרי' יג, ב.

39 זח"א קט, סע"א.

40 מו, א ובמפרשים שם. וראה גם

שמואל"א כ, יט ובמפרשים. לקו"ת ברכה זו,

ד. ובכ"מ.

41 מלכים"ב ד, כג.

42 ר"ה טז, ב. וש"נ.

35 ברשימת ההנחה — שכן איתא

בירושלמי (לע"ע לא מצאנו ענין זה

בירושלמי בנוגע למחצית השקל. — ולהעיר

מב"ב ח, ב: "ממשכנין על הצדקה ואפילו

בערב שבת") — המו"ל.

36 קהלת יב, א.

37 שבת קנא, ב.

ח. וביאור המעלה דראש חודש:

"ישראל מונין ללבנה"⁴³. וא' הטעמים לזה — לפי שדומין ללבנה⁴⁴, דכשם שהלבנה היא לפעמים בירידה (בסוף החודש) ופעמים בעלי' (בתחלת החודש), כך ישראל כו'⁴⁵.

והענין בזה⁴⁶ — שעל ידי זה שלפעמים הלבנה היא בירידה, אזי עלייתה היא בגדלות יותר מהחמה, דאם לא כן, אין מעלה בהלבנה לגבי החמה, שהרי החמה היא תמיד בגדלות, ואילו הלבנה, רק לפעמים היא בגדלות. ועכצ"ל, שלפעמים הלבנה היא בגדלות יותר מהחמה, וענין זה נעשה עי"ז שהיא בקטנות ביותר, שאז מתחילה עלייתה להיות בגדלות יותר.

וזהו שאמרו חז"ל⁴⁷ "ליקרו צדיקי בשמך ("המאור הקטן"), יעקב הקטן .. דוד הקטן" — כיון שיש מעלה בענין הקטנות (ירידה), שעיי"ז דוקא באים לעלי' גדולה ביותר.

וע"ד שמצינו שסותר על מנת לבנות חשיב מלאכה⁴⁸, דאף שזהו ענין של סתירה, מ"מ, כיון שכוונת הסתירה היא על מנת לבנות, הרי הסתירה עצמה היא בכלל התחלת הבנין, ועד להתחלת בנין נעלה יותר — לעד ולעולמי עולמים — שאי אפשר לבנותו ללא הקדמת הסתירה (דלא כהבנין הקודם שנבנה ללא סתירה, בנין עראי, שעכשיו סותרים אותו)⁴⁹.

וכן הוא בכללות הענין דירידת הנשמה בגוף, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא⁵⁰, ירידה לצורך עלי' — שהעלי' שלאחרי הירידה היא לא רק לה"איגרא רמה" שמשם היתה הירידה (דא"כ לא הי' כדאי כל ענין הירידה), אלא עלי' לדרגא נעלית יותר, שאי אפשר לבוא אלי' לולי הקדמת הירידה⁵¹.

ומזה מובן גודל המעלה דראש חודש — מולד הלבנה — שבו מתחילה היציאה מהמעמד ומצב של הירידה, ולבוא להעלי' היותר גדולה (שבאה לאחרי הקדמת הירידה).

(48) ראה שבת לא, ב. ועוד.

(49) ראה גם תו"מ סה"מ תמוז ע' קיב ואילך.

(50) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

(51) ראה בלקו"ת לפי הנסמן ב"מפתח

ענינים" ערך "נשמות; ירידה צורך עלי'".

(43) סוכה כט, א.

(44) ראה סוכה שם. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת

בראשית ד, טע"ב ואילך. ועוד.

(45) ראה חדא"ג מהרש"א לחולין ס, ב.

(46) ראה אוה"ת שם י"ד, א ואילך.

(47) חולין שם.

וההוראה מזה — שאין לבוא למעמד ומצב של יאוש ח"ו כאשר יודעים שנמצאים במצב של ירידה כו⁵².

ט. ועוד ענין בראש חודש — שבו נהגו הנשים איסור בעשיית מלאכה⁵³.

וענינו בעבודת האדם — שר"ח קשור עם הענין דקבלת עול, ספירת המלכות (אשה).

והענין בזה — שכאשר הולכים ע"פ השכל בלבד, יכולים להכשל כו', ויש צורך והכרח בענין הקבלת עול דוקא⁵⁴.

ויש לקשר ענין זה עם המבואר לעיל (בהמאמר⁵⁵) בענין "זה יתנו גו' מחצית השקל"⁵⁶ — שכללות הענין דבירור נה"ב (שזהו"ע מחצית השקל) נעשה (לא ע"י דרכים משלו ("אייגענע דרכים"), אלא) בכח התורה דוקא.

ואלה הטוענים שבזמנינו נתחדשו בעולם דברים חדשים שלא היו בזמן המקרא, בזמן הגמרא והפוסקים כו', ובמילא לא מדובר אודותם בתורה, ולכן צריכים לחדש ענינים חדשים בתורה,

— כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע כותב בא' הקונטרסים שלו⁵⁷ "ע"ד הלצה", שישנם כאלה "שמחדשים חדושים ממש, היינו מה שלא נאמרו למשה רבינו, כי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני .. וא"כ הרי זה רק גילוי ההעלם בלבד ולא דבר חדש מעיקרו .. אבל התלמיד שאינו הגון הנ"ל מחדש חידושים ממש שלא נאמרו למשה מסיני" ... —

הנה דעה זו (שיש ענינים שהתורה אינה מדברת אודותם) היא דעה של אפיקורסים (אלא שהם אינם יודעים שזוהי אפיקורסות) — שהרי איתא בזהר⁵⁸ "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא", וכן איתא במדרש⁵⁹ "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה", ועכצ"ל, שכל הענינים שישנם בעולם — גם ענינים כאלה שלכאורה אין להם שייכות כלל לתורה — ישנם בתורה, ולולי זאת שנמצאים בתורה, לא היו בעולם

(55) פ"ו (לעיל ע' 350).

(56) תשא ל, יג.

(57) קונטרס עץ החיים פל"א.

(58) ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש

ע"ב. ח"ג קעח, א.

(59) ב"ר בתחלתו.

(52) חסר המשך הענין (המו"ז).

(53) טושו"ע או"ח סתי"ז. וראה גם תו"מ

ח"ב ע' 85 ואילך.

(54) אולי ההמשך להמדובר לעיל הוא

שהעלי' מקטנות לגדלות היא ע"י קב"ע דוקא

(המו"ז).

כלל. ועוד זאת — שעיקר ענין התורה הוא לברר את העולם⁶⁰ (וע"ד שהנשמה עצמה לא צריכה תיקון, וירידתה למטה היא כדי לברר את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם⁶¹).

צריכים לידע איפוא שכשם שכאשר מתעוררת שאלה בהלכות בשר בחלב וכיו"ב, אזי מעיינים בשלחן-ערוך, כמו כן בכל ענין וענין צריכים לעיין בתורה כדי לידע כיצד להתנהג, כולל גם בעניני הרשות.

— האמת היא שאצל יהודי לא שייך המושג של "דברי הרשות", כי אם, חיוב (מצוה) או איסור, אלא שיש ענינים שקודם שבאים במגע עם יהודי ה"ה "דברי הרשות", אבל לאח"ז צריך להפכם לחלק המצוה⁶².

ובמילא כדי לידע כיצד להתנהג בכל ענין וענין צריכים לעיין בתורה, ובפרט בתורת החסידות שבה ישנם כל הענינים, וכמ"ש אדמו"ר הזקן בהקדמה לספר התניא (בנוגע לכניסה ל"יחידות") שיש בו "כל התשובות על כל השאלות".

י. בהפטרה ד"מחר חודש" נאמר⁶³ "ונפקדת כי יפקד מושבך גו".

והענין בזה — ע"ד שמצינו שמחשבה מועלת⁶⁴, היינו, שהמחשבה שיהודי חושב על חבירו, ובפרט מחשבה של צדיק ונשיא הדור, מועילה להוציא מן המיצר אל המרחב⁶⁵, ובאופן שנמשך בגשמיות בפועל ממש.

— שמע"צ⁶⁶ ושמח"ת תרצ"ג הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר בריגא, והגיע לשם גם אחד מאברכי התמימים שבא מרוסיא. כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר אז בענין מחשבה מועלת, והאברך הנ"ל, שהי' קצת... — שאל אצל הרבי: "און וואָס האָט יענער פֿון דעם?"

ואחר זמן אמר לו כ"ק מו"ח אדמו"ר: ואי' היית בחג הסוכות

שעבר? ...!

64 ראה לקו"ד ח"א בתחלתו.
65 בזכרון אחדים, ההמשך להמדובר לעיל הוא — שע"י הענין ד"ונפקדת גו", מחשבה מועלת, נעשית העלי' מקטנות לגדלות, מן המיצר אל המרחב (המו"ר?).
66 לקו"ד שם.

60 ראה גם ד"ה באתי לגני תשמ"ג (התוועדות תשמ"ג ח"ב ע' 881 ואילך).
61 ראה תניא פל"ז (מח, ב) מע"ח שער כו (שער הצלם) פ"א.
62 ראה גם "רשימות" חוברת מד.
63 שמואל-א כ, יח.